

สรุปผลการศึกษา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศในเวทีเศรษฐกิจโลก การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการขยายปริมาณการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่แรงงานที่มีระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ยังคงเป็นส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับแรงงานทั้งหมด จึงเป็นที่น่าสนใจว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาประกอบกับการศึกษาที่มีลักษณะเป็นได้ทั้งการบริโภคและการลงทุน ตัวแปรทางเศรษฐกิจจึงอาจมีผลต่อความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจส่งผลต่อความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในระยะสั้นและในระยะยาวหรือไม่อย่างไร

การศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาแบบรายปี และใช้แบบจำลอง Error Correction Model ที่เสนอโดย Engle and Granger (1987) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ 3 ขั้นตอน คือ (1) การทดสอบ Unit Root ของตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการศึกษา (2) การทดสอบ Cointegration และ (3) ทำการประมาณค่าแบบจำลอง Error Correction Model โดยได้ทำการแบ่งกลุ่มในการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มคือ มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ, มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ และ มหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการทดสอบ Unit Root ของตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการศึกษาด้วยวิธี ADF-Test พบว่าตัวแปรตาม ได้แก่ $\ln E\_UST$, $\ln E\_PSF$, $\ln E\_PSM$ และ $\ln E\_PST$ ที่พบว่ามีลักษณะ Stationary ที่ระดับ Level หรือที่เรียกว่า $I(0)$ ส่วนตัวแปรที่เหลือพบว่ามีลักษณะ Stationary ที่ระดับ First Difference หรือที่เรียกว่า $I(1)$

ผลการทดสอบ Cointegration พบว่ามีความสัมพันธ์ในระยะยาวระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆและตัวแปรตาม ทำให้สามารถศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ในระยะสั้นโดยใช้แบบจำลอง Error Correction Model ได้

ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ ผลการศึกษาในภาพรวมในระยะสั้น พบว่าค่าเล่าเรียนและรายได้เฉลี่ยต่อประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าเสียโอกาสมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในระยะยาว ให้ผลการศึกษาเช่นเดียวกันกับในระยะสั้นแต่จะเพิ่มเติมในส่วนของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับการทำงานที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การที่ค่าเล่าเรียนไม่เป็นไปตามทฤษฎีทุนมนุษย์ที่ควรจะมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบสามารถอธิบายได้ด้วยแบบจำลองที่ได้มีการแปรรูปตัวแปรให้อยู่ในรูปของอัตราผลตอบแทนเพื่อเป็นการบรรเทาปัญหา Multicollinearity ผลการศึกษาพบว่าในระยะสั้นอัตราผลตอบแทนและการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวก จึงอาจกล่าวได้ว่าการพิจารณาที่ทำการลงทุนทางการศึกษาหรือไม่อาจที่จะพิจารณาทางด้านต้นทุนหรือผลตอบแทนแค่เพียงด้านเดียวแต่ควรที่จะพิจารณาจากอัตราผลตอบแทนสุทธิที่จะได้รับ ผลการศึกษาจึงพบว่าอัตราผลตอบแทนมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทุนมนุษย์ หรืออาจอธิบายได้ดังนี้ ตามทฤษฎีทุนมนุษย์แล้วนั้น ผลประโยชน์ของการลงทุนทางการศึกษาจำแนกได้เป็นผลประโยชน์ทางตรง (Direct benefit) คือผลตอบแทนในรูปตัวเงิน และผลประโยชน์ทางอ้อม (Indirect benefit) คือผลตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ชื่อเสียง คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในส่วนของผลตอบแทนที่ไม่ใช่ตัวเงิน อาจจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนยังคงตัดสินใจทำการศึกษาต่อแม้ค่าเล่าเรียนจะปรับตัวเพิ่มขึ้นก็ตาม และเนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับมีอุปสงค์ที่มากกว่าอุปทานมาก ประกอบกับค่าเล่าเรียนที่ถือว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างค่าเล่าเรียนกับความต้องการศึกษาต่อไม่เป็นไปตามทฤษฎีก็เป็นได้

ส่วนในระยะยาว นอกจากอัตราผลตอบแทนและการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยังพบว่าอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกออกเป็นเพศชายและเพศหญิงพบว่าผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกันกับผลการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศ แต่จะมีส่วนที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อย

เมื่อจำแนกออกเป็นสาขาวิชาผลการศึกษาพบว่า ให้ผลที่สอดคล้องกับการศึกษาในภาพรวม แต่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะแตกต่างเพียงเล็กน้อยคือ ในระยะสั้นพบว่าผลตอบแทนมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในแบบจำลองที่มีการแปรรูปตัวแปรพบว่า ในระยะยาวอัตราการว่างงานไม่มีความสัมพันธ์กับ

ต้องการศึกษาต่อ และผลการศึกษาเมื่อจำแนกเพศให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศ ส่วนในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เมื่อจำแนกออกเป็นเพศชายจำนวนตัวแปรที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่ามีน้อย ในเพศหญิงให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศ

ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ ผลการศึกษาในภาพรวมในระยะสั้น พบว่าตัวแปรอิสระต่างๆไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อ ในระยะยาวพบว่าการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ค่าเสียโอกาส และอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การที่ค่าเสียโอกาสไม่เกินไปตามทฤษฎีอาจเกิดจากปัญหา Multicollinearity แต่เมื่อพิจารณาในแบบจำลองที่ได้มีการแปรรูปตัวแปรให้อยู่ในรูปของอัตราผลตอบแทน ผลการศึกษาที่ได้ก็ไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียโอกาสและความต้องการศึกษาต่อที่ไม่เป็นไปตามทฤษฎีได้ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าอัตราผลตอบแทนไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อ มีเพียงอัตราการว่างงานและการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา แต่อาจจะอธิบายได้โดยอาศัยหลักความเป็นจริงดังนี้ การศึกษาในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับนั้นผู้เรียนสามารถที่จะทำงานและเรียนควบคู่ไปพร้อมกันได้ ดังนั้นค่าเสียโอกาสของผู้ที่เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับจึงไม่ใช่ค่าเสียโอกาสที่แท้จริงแต่กลับเป็นรายได้ของผู้เรียน เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความต้องการศึกษาต่อมากขึ้นในทางกลับกันเมื่อรายได้ลดลงส่งผลให้ผู้เรียนมีความต้องการศึกษาต่อลดลง ค่าเสียโอกาสจึงมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับในทิศทางบวก เมื่อจำแนกเพศผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกัน

เมื่อจำแนกออกเป็นสาขาวิชา ผลการศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ผลการศึกษาที่ต่างออกไปคือ ในระยะสั้นพบว่าอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ ในระยะยาวการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อ และพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อจำแนกเพศผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกัน ในเพศชายจะแตกต่างเพียงเล็กน้อยตรงที่พบว่าในระยะยาวค่าเสียโอกาสมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีทุนมนุษย์ อาจเนื่องมาจากการศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต้องให้เวลากับการศึกษาในชั้นเรียนค่อนข้างมาก จึงไม่สามารถทำงานได้เต็มเวลาเช่นเดียวกับการศึกษาในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ดังนั้นค่าเสียโอกาสจึงเป็นค่าเสียโอกาสที่แท้จริง ค่าเสียโอกาสจึงมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบตามทฤษฎีทุนมนุษย์ ส่วนผล

การศึกษาในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในภาพรวม และเมื่อจำแนกเพศผลการศึกษาที่ได้ก็มีความสอดคล้องกัน

ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัย เอกชน ผลการศึกษาในภาพรวมในระยะสั้นพบว่า ค่าเล่าเรียนและรายได้เฉลี่ยต่อประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าเสียโอกาสมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในระยะยาวพบว่า มีเพียงรายได้เฉลี่ยต่อประชากรและอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ และผลการศึกษาจากแบบจำลองที่ได้แปรรูปตัวแปรให้อยู่ในรูปของอัตราผลตอบแทนพบว่าในระยะยาวอัตราผลตอบแทนและการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างค่าเล่าเรียนและความต้องการศึกษาต่อที่ไม่เป็นไปตามทฤษฎีในลักษณะเดียวกันกับมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ เมื่อจำแนกเพศ เพศชายจะแตกต่างออกไปตรงที่ ในระยะสั้นค่าเล่าเรียนและค่าเสียโอกาส ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อแต่กลับพบว่าอัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเพศหญิงผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกับการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศ

เมื่อจำแนกออกเป็นสาขาวิชา พบว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลการศึกษาแตกต่างจากการศึกษาในภาพรวมตรงที่พบว่าในระยะสั้นตัวแปรอิสระต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อ เมื่อจำแนกเพศผลการศึกษาในเพศชายมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศ ส่วนเพศหญิงมีความสอดคล้องเช่นเดียวกันแต่จะเพิ่มเติมจากผลการศึกษาโดยไม่จำแนกเพศในส่วนของในระยะสั้นที่พบว่ารายได้เฉลี่ยต่อประชากรและอัตราการว่างงานที่พบว่ามี ความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ผลการศึกษาแตกต่างจากการศึกษาในภาพรวมตรงที่พบว่าการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในแบบจำลองที่มีการแปรรูปตัวแปรให้อยู่ในรูปของอัตราผลตอบแทน เมื่อจำแนกเพศผลการศึกษาที่ได้มีความสอดคล้องกันแม้จะมีส่วนที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ ในระยะสั้น ค่าเล่าเรียนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน โดยที่ผลของค่าเล่าเรียนที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนมีมากกว่ามหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ การมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อเฉพาะในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก

กับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน โดยที่ผลของรายได้เฉลี่ยต่อประชากรที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนมีมากกว่ามหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ ค่าเสียโอกาสพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน โดยที่ผลของค่าเสียโอกาสที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนมีมากกว่ามหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ อัตราผลตอบแทนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ ส่วนอัตราการว่างงานพบที่ไม่มี ความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท เมื่อจำแนกออกเป็นสาขาวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาในภาพรวมจะเพิ่มเติมในส่วน ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานที่พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษา ต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับอีกด้วย

ในระยะยาว ค่าเล่าเรียนมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ การมีกองทุนเงินให้กู้ยืมพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกใน มหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท รายได้เฉลี่ยต่อประชากรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเฉพาะใน มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ ค่าเสียโอกาสพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบกับความต้องการศึกษาต่อ ในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ แต่กลับพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ โดยที่ผลของค่าเสียโอกาสที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับมีมากกว่า มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ รายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศ ทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อเฉพาะในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ อัตราผลตอบแทนพบว่ามี ความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัย เอกชน โดยที่ผลของอัตราผลตอบแทนที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนมี มากกว่ามหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ และอัตราการว่างงานพบที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความ ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน แต่ในกรณีของ มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับกลับพบที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาต่อในทิศทางลบ โดยที่ผล ของอัตราการว่างงานมีผลต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ มหาวิทยาลัย เอกชนและมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับจากมากไปน้อยตามลำดับ เมื่อจำแนกออกเป็นสาขาวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลการศึกษาสอดคล้องกับในภาพรวมผลการศึกษา โดยมีความเด่นชัด ในส่วนของอัตราผลตอบแทนที่พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อใน มหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท โดยที่อัตราผลตอบแทนมีผลต่อความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เอกชน มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ และมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับจากมากไปน้อยตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าความต้องการการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยมีลักษณะเป็นทั้งการบริโภคและการลงทุน ดังนั้นเพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นในระยะสั้น รัฐบาลควรที่จะผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ เพื่อให้ประชากรมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนตัดสินใจที่จะศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและการยกระดับค่าจ้างเฉลี่ยของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีก็จะส่งผลให้ผู้เรียนตัดสินใจศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับเพิ่มขึ้นในระยะสั้นได้อีกทางหนึ่ง

เพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว การทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและการยกระดับค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีให้เพิ่มสูงขึ้นจะเป็นการส่งเสริมให้ให้ผู้เรียนตัดสินใจที่จะศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท ส่วนการยกระดับรายได้เฉลี่ยต่อประชากรจะช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับเพิ่มมากขึ้นในระยะยาวได้เช่นกัน

หากรัฐบาลต้องการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนหันมาศึกษาต่อในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น การยกระดับค่าจ้างของผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ในระยะสั้นจะส่งผลให้ผู้เรียนตัดสินใจที่จะศึกษาต่อในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับเพิ่มมากขึ้น ส่วนในระยะยาวจะส่งผลให้ผู้เรียนตัดสินใจที่จะศึกษาต่อในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภท

5.3 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการการศึกษารั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ความสนใจกับตัวแปรทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวโดยมิได้รวมถึงตัวแปรทางสังคมที่อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการศึกษาต่อได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นหากมีการศึกษาต่อไปในอนาคตควรที่จะเพิ่มเติมในส่วนของตัวแปรทางสังคม ซึ่งน่าจะอธิบายปัจจัยเบื้องหลังที่ส่งผลต่ออุปสงค์ที่มีต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ดียิ่งขึ้น และขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยเพียง 3 กลุ่มคือ มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ และมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งไม่ได้รวมถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชวมงคล ในการศึกษาครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาเพิ่มเติมในส่วนนี้ด้วย เพื่อให้ครอบคลุมทุกสถาบันอุดมศึกษา